

Razvoj i pregled istaknutih ideja feminističke geografije

Tominić, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:980569>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Kristina Tominić

Razvoj i pregled istaknutih ideja feminističke geografije

Prvostupnički rad

Mentor: doc. dr. sc. Lana Slavuj Borčić

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2020.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

Razvoj i pregled istaknutih ideja feminističke geografije

Kristina Tominić

Izvadak: Feministička geografija usredotočena je na stvaranje znanja koji proizlazi iz iskustva pojedinaca (poglavito žena) u različitim društvenim situacijama i geografskim lokacijama. Na razvoj feminističke geografije najviše je utjecao politički i teorijski pokret feminizma. U radu se razvoj feminističke geografije pregledava od 1980. godine do danas. Povijesni razvoj podijeljen je na dva razdoblja: razdoblje od 1980. do 1995. godine te razdoblje nakon 1995. godine. U radu se obrazlaže korištenje koncepta roda, prostor, mjesta, tijela i procesa migracija u istraživanjima (suvremene) feminističke geografije kako bi se prikazala njezina raznolika intelektualna produktivnost.

18 stranica, 0 grafičkih priloga, 0 tablica, 19 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: feministička geografija, rod, feminizam, geografija

Voditelj: doc. dr. sc. Lana Slavuj Borčić

Tema prihvaćena: 16. 1. 2020.

Datum obrane: 24. 9. 2020.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

Development and review of prominent ideas of Feminist geography

Kristina Tominić

Abstract: Focus of feminist geography is on the creation of knowledges arising from the experience of individuals (especially women) in different social situations and geographical location. The development of feminist geography was mostly influenced by political and theoretical movement called feminism. The paper examines the development of feminist geography from 1980 until today. Historical development is divided into two periods: the first period from 1980 to 1995 and the period after 1995. The paper explains the use of following concepts: gender, space, place, body and the process of migration in the research of the contemporary feminist geography in order to present its diversity of intellectual productivity.

18 pages, 0 figures, 0 tables, 19 references; original in Croatian

Keywords: feminist geography, gender, feminism, geography

Supervisor: PhD, Assistant Professor, Lana Slavuj Borčić

UndergraduateThesis title accepted: 16/01/2020

Undergraduate Thesis defense: 24/09/2020

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Feminizam.....	2
3. Feministička geografija.....	4
4. Razvoj feminističke geografije.....	5
4.1. Razdoblje od 1980. do 1995. godine.....	6
4.1.1. Istraživačka grupa „Žene i geografija“.....	6
4.1.2. O ne izbacivanju polovice populacije iz društvene geografije.....	7
4.2. Razdoblje nakon sredine 1995. godine i razvoj suvremene feminističke geografije.....	9
5. Koncept prostora, mjesta i roda.....	10
5.1. Rod.....	10
5.2. Prostor i mjesto.....	11
6. Tijelo.....	12
7. Migracije i transnacionalizam.....	14
7.1. Transnacionalizam i obitelj.....	15
7.2. Transnacionalizam i nacionalna država.....	16
7.3. Transnacionalizam i društvo.....	17
8. Zaključak.....	18
9. Literatura.....	19

1. Uvod

Feministička geografija, čak i nakon pola stoljeća od svog nastanka, potiče geografe da uključe feminističke pristupe u svoja istraživanja i time konstantno stvara nove i svježije perspektive u disciplini. Feminističku geografiju teško je jednostavno definirati, ova disciplina svoju jedinstvenost može zahvaliti kompleksnosti, odnosno multidisciplinarnosti i intelektualnoj raznolikosti. Cilj ovog prvostupničkog rada je dati pregled razvoja feminističke geografije i njezinih ideja. Tijek razvoja kreće od političkog i teorijskog pokreta feminizma koji svoj izvor pronalazi krajem 19. stoljeća u ženskim borbama za prava, odnosno sufražetkinjama. Ipak, trebalo je preko 70 godina da feministička teorija zaživi u krugovima geografije. Prva geografska knjiga koja se bavi u potpunosti ženskom tematikom objavljena je tek 1984. godine, zahvaljujući Britanskom institutu za geografiju i njegovoj istraživačkoj grupi *Women and Geography Study Group* (Istraživačka grupa „Žene i geografija“). Potreba za razvojem feminističke geografije bile su rodne nejednakosti, koje su se odnosile na (ne)namjerno zapostavljanje žena i ženskih pitanja u istraživanjima, ali i nedostatak ženskih znanstvenica u akademskim krugovima. Teško je obuhvatiti teme kojima se feministička geografija danas bavi, njezin raspon kreće od rodne nejednakosti u prostoru do pitanja moći i socijalne nepravde. U radu se spominju koncepti mjesta, prostora, roda, tijela i proces migracije kao dio istraživanja (suvremene) feminističke geografije pomoću kojih ću prikazati raznolikost discipline. Kao studentica geografije smatram da se feminističkoj geografiji nije posvetilo dovoljno pozornosti unutar fakultetskog obrazovanja, što me ponukalo na pisanje prvostupničkog rad upravo na tu temu.

2. Feminizam

Feminizam je konglomerat političkih i teorijskih pokreta čiji je opći cilj prikazati konstrukciju i značaj seksualne diferencijacije kao ključnog organizacijskog načela i osi društvene raspodjele moći (McDowell i Sharp 1999). Svrha feminizma kao političkog pokreta je osporiti i na posljetku ukloniti nejednakost između muškaraca i žena i kao takav ima dugu povijest krenuvši od sredine 19. stoljeća.

Feminizam se razvija u tri poznata razdoblja ili valova feminizma od kojih svaki ima jedinstvene karakteristike. Primjena termina „val“ koristi se za označavanje raznolikosti feminističkog pokreta te stvaranje osjećaja kontinuiteta s prethodnim „valovima“ (Evans, 2015). Prvi val, krajem 19. i početkom 20. stoljeća, obilježile su sufražetkinje koje su se borile za prihvaćanje žena kao ravnopravne i legitimne građanke, što se ponajviše odnosilo na ostvarivanje prava glasa, jednaka prava u ekonomiji i reproduktivna prava. Drugi val, koji je posebno bitan za pojavu i utjecaj feminističke teorije u geografiji, javlja se krajem 1960-ih godina. Ovaj pokret je pokrivaio široku paletu tema, a njime se protežu pitanja s većom dubinom i širinom poput problema oko seksualnosti, veza, reproduktivnih prava, opsesivne patrijarhalne snage, ekonomske slobode i slično (Robertson, 2019). Treći val započinje sredinom 90-ih godina prošlog stoljeća, njegovo postojanje najviše se osjetilo u Sjedinjenim Američkim Državama i Ujedinjenom Kraljevstvu (Evans, 2015). Žene koje su postigle i povećale ekonomsku i političku moć omogućile su novoj generaciji, tzv. generaciji X, da su uključili u pokret otkrivajući „nove“ oblike opresije i nejednakosti koji se ne tiču samo spola i roda već i seksualne orijentacije, nacionalnosti, etniciteta, klase, tjelesnosti, ekonomskog položaja itd. Ti različiti oblici opresije povezani su i (gotovo) neraskidivi. Novi, četvrti val feminizma prepoznat je u Sjedinjenim Američkim Državama, iako je u procesu formiranja mogu se raspoznati neke njegove karakteristike, piše kako Kowalska (2018). Sudionici ovog vala su osobe rođene nakon 1990. godine, pripadnici tzv. milenijalcima i generaciji Z, koji su svoju platformu za komunikaciju premjestili u svijet društvenih mreža. Na taj način žene, muškarci i spolno nedefinirane osobe izražavaju svoja mišljenja i osobna iskustva s ciljem educiranja i stvaranja rodne i rasne jednakost.

„Žene protiv feminizma“ svojevrsni je pokret nastao kao opozicija feminizmu. Žene (kasnije se priključuju i muškarci) ističu nedostatke i kritiziraju feminizam. Najčešći razlog antipatije prema feminizmu je „favoriziranje“ ženskog roda i „mržnja“ muškog roda za koju pristaše pokreta smatraju da je cilj. Često muškarci i žene, iako priželjkuju rodnu ravnopravnost, sebe ne nazivaju feministima upravo zbog zablude o „rušenju zidova“ muške dominacije i

„izgradnje“ ženskih. Uz to postoje osobe koje smatraju kako feminizam prikazuje žene kao „žrtve“ društvenih akcija te ih prikazuju slabima što je daleko od borbe za ravnopravnost. Negativna konotacija konstantno prati pojam „feminizam“. Potrebno je razjasnit kako feminizam nije jedan, postoji više tema i „vrsta“ feminizma koje imaju različit fokus, što ukratko, ali jasno, objašnjava Pollock (1996 prema McDowell, 1999, 10): „Prvo, postoji niz feminizama, u različitim savezima sa svim analizama onoga što tlači žene. Socijalistički feminizam uvijek se bavio klasnim pitanjima, a crni feminizam detaljno opisuje konfiguracije imperijalizma, seksualnosti, ženstvenosti i rasizma. U svojoj širini, kao množina, feminizmi se bave složenim konfiguracijama moći u pitanjima rase, klase, seksualnosti, dobi, fizičke sposobnosti itd.“ Koristeći plural pojma feminizam, što je i cilj znanstvenice, možemo na jedan vrlo decentan način istaknuti raznolikost ovog pokreta.

Dva najpoznatija feministička pravca stvorena tijekom 20. stoljeća jesu radikalni feminizam i socijalni feminizam. Radikalni feminizam počiva na tvrdnji kako je nejednakost između žena i muškaraca fundamentalna nejednakost cijelog društva te da je društvo patrijarhat. Patrijarhat je koncept društva u kojem muškarci, hijerarhijski između sebe, stvaraju međuzavisnost i solidarnost koje im omogućuje dominaciju nad ženama (McDowell i Sharp, 1999). „Dokazi su očiti: vojska, industrija, tehnologije, sveučilišta, znanosti, politička scena, financije, policija, odnosno sve avenije moći u društvu nalaze se u rukama muškaraca“ (Millett 1971 prema Women and Geography Study, 1984, 26). Razvoj društva u patrijarhat objašnjava zašto spol, biološka komponenta, postaje rod, društvena komponenta. Unutar tog pristupa započinju rasprave o brojnim temama kao što su: razlike u plaći između spolova, povezivanje žena s kućanstvom, ograničavanje slobode kretanja, donošenje odluka o ženskom tijelu neovisno o ženi itd. Radikalni feminizam smatra muškarce kočnicom ženske slobode i „neprijateljem“ oslobođenja, ponajviše zbog patrijarhata koji je stvoren da ograničava bilo koju žensku aktivnosti (Women and Geography Study Group, 1984).

Socijalni feminizam nastaje tijekom 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća, kada su žene političke ljevice iskoristile ideje radikalnog feminizma kako bi svojoj ljevičarskoj politici dale humani obris. Tijekom preuzimanja ideja radikalnog feminizma odmaknule su se od optuživanja patrijarhata za suštinsku neravnopravnost i negativnosti koje su usmjerene prema muškarcima. Primjerice, socijalne feministkinje u Ujedinjenom kraljevstvu žele razumjeti odnos podijele i kontrole proizvodnje između (socio-ekonomskih) klasa te kakvu specifičnu ulogu imaju žene. Smatraju kako se muškarci i žene trebaju ujediniti u borbi protiv stvaranja klasa. Dakle, potrebno je ujediniti dvije perspektive o položaju žena, prva je tema muške dominacije, a druga (tema) ujedinjenja muškaraca i žena. Kod podčinjenosti žena u korist

muškaraca, socijalni feminizam to prepisuje muškarcima koji upravljaju kapitalom i kapitalizmom koji ograničava žene i iskorištava ih kao jeftini izvor radne snage. Bez obzira na razlike, radikalni i socijalni feminizam naglašavaju veliku važnost države koja ima mogućnost stvaranja uvjeta koji teže ravnopravnosti kako što su: jednaka mogućnost zapošljavanja i obrazovanja, besplatna kontracepcija i pravo na abortus, omogućena financijska neovisnost, zaštita u slučaju fizičkog i verbalnog nasilja, osigurana briga o djetetu itd. (Women and Geography Study Group, 1984).

„Feminizam se također odnosi na teorijsku revoluciju u načinima na koji se razumiju pojmovi kao što su umjetnost, kultura, žena, subjektivnost, politika i tako dalje. Ali feminizam ne podrazumijeva jedinstveno polje teorije, političkog položaja ili perspektive. Feminizam je identificiran sa ženskim pokretom i povijesno je važno da tako i bude; ali u ovom trenutku njegova autonomija kao mjesto na kojem se postavlja pitanje roda dobiva određeni politički i teorijski značaj“ (Pollock 1996 prema McDowell, 1999, 8). U ovom citatu Pollack jasno daje do znanja da je feminizam više od pokreta, ono ima i teorijski značaj.

Angažiranje različitih vrsta feminističkih teorija rezultiralo je obiljem radova u geografiji o identitetu, subjektivnosti, pitanjima moći, društva i znanosti. Feministkinje u geografiji odlučile su prihvatiti feminističku teoriju kako bi geografiju učinile relevantnom u postizanju društvenih i političkih ciljeva. Feministkinje su sada raširene u brojnim (sub)disciplinama geografije (ekonomskoj, kulturnoj, razvojnoj, urbanoj, političkoj i dr.). Proučavanje feminističkih tema unutar geografije nije započelo s namjerom da se stvori feministička disciplina znanosti, već da se kritizira postojeće znanje i da se pridruži feministička perspektiva za analizu i interpretaciju (Moss i Al-Hindi, 2008).

3. Feministička geografija

Jedna od tema feminizma bila je i skretanje pozornosti na različitosti između svakodnevnog života žena, usredotočenih na „osobnu“ i „privatnu“ sferu društva i prostora koja se sadržavala od obitelji, doma i „kućnih briga“, te života muškaraca koji se odvija u „javnoj“ sferi sastavljen od posla i političke aktivnosti. Kako se objašnjenje takve podjele ne bi opravdalo razlikom i različitim potrebama muškaraca i žena, feministički argument je da su rodne nejednakosti u društvu stvorene u korist muškaraca. Nejednaka raspodjela moći, mogućnosti i društveni ugled od samog rođenja žene smješta u nepovoljnu „startnu poziciju“ u odnosu na muškarce čime se kreiraju uloge predviđene za svakog. Stoga se preispituju razlike

u moći, društvenom položaju te se iznose teorije kako ove trenutne prakse u društvu promijeniti (Women and Geography Study Group, 1984).

Iako se feministička geografija bavila brojnim tematikama kroz vrijeme, može se prepoznati poseban cilj, odnosno fokus feminističke geografije, a to je prikazivanje načina na koji je hijerarhijski odnos između roda afektiran i reflektiran od strane prostorne strukture društva te iznosi teorije koje nastoje objasniti rodne odnose i metode koje bi poslužile u istraživanjima (McDowell i Sharp, 1999). U istraživanjima i radovima primjećuje se proširenje i napredak tijekom vremena, primjerice na početku je dominantni interes bio na materijalnoj neravnopravnosti između muškaraca i žena u različitim dijelovima svijeta te uključivanje žena u akademske krugove dok se kasnije razmatra značenje jezika, simbolizma, zastupanje i značaj roda u subjektivnoj prostornoj konstrukciji, identitet, migracije te tijelo. Stoga je svrha ispitati u kojoj mjeri žene i muškarci različito doživljavaju prostore i mjesta, prikazati kako su same razlike dio socijalne konstrukcije roda kao i prostora. Odnos geografije i roda vidljiv je posebno u razliku između i unutar naroda u kojima postoji ženska podređenost te, sukladno tome, muška moć i dominacija.

4. Razvoj feminističke geografije

Za razliku od ostalih disciplina, geografija je nešto kasnije prihvatila feminističku teoriju, što znači da je znanstvenicima i znanstvenicama bila dostupna literatura iz područja sociologije, antropologije, ekonomije i filozofije koja je obuhvatila feminističku kritiku u svom istraživanju. Tako su radovi iz područja drugih znanosti inspirirali i potaknuli geografe da otvore vrata novim temama (Nelson i Seager, 2005).

Sjeverna Amerika i Ujedinjeno Kraljevstvo bila su prva područja na kojem se feministička geografija krenula razvijati (Nelson i Seager, 2005). Na njenu pojavu utjecala su događanja izvan i unutar akademskih krugova geografije. U žestini drugog vala feminizma, iako prihvaćaju, geografi ne žele uključiti bitnu ulogu žena u društvu. Godine 1979., Rowbotham i dr. ističu kako su žene „skrivene u prošlosti (prošlost kao znanost), a s time i u geografiji“ (prema Women and Geography Study Group, 1984). U geografiji su se pojavile feminističke kritike kako dio „nove“ radikalne geografije koje su u 1970-ima postavljale izazov hegemonijama pozitivističke i korporativne geografije. U tom razdoblju nastupa jaka sinergija između marksističkog i feminističkog okvira koji se razlikovao unutar discipline od zemlje do zemlje, tako je primjerice u Ujedinjenom Kraljevstvu socijalističko-feministička veza mnogo

jača nego u SAD-u. Od samog početka stvaranja feminističke geografije multidisciplinarnost i intelektualna raznolikost dio su prednosti ove grane geografije.

4.1. Razdoblje od 1980. do 1995. godine

Nakon 1980. godine, potaknute brojim istraživanjima, feminističke geografkinje usvojile su i uvele teorijske konstrukcije o ulozi roda kao instrumentalne sile i kategorije u objašnjenju geografskih procesa. U njihovim radovima nastojale su se dokumentirati i analizirati prostorne podjele između rodova na javni i privatni prostor, urbane procese, odnose plaćenog rada između rodova te ispitivanje rodnih dimenzija industrijskog rekonstruiranja u okviru marksističke geografije. Snaga istraživačkih agendi 1980-ih osjeća se i danas (Nelson i Seager, 2005).

Do 1982. godine nije bilo niti jednog sustavnog istraživanja koje se bavilo isključivo ženama, a prve autorice koje su objavile takvo djelo pod nazivom *Woman and geography: review and prospectus* (Žene i geografija: pregled i prospekti) bile su Zlinsky, Monk i Hanson (Nelson i Seager, 2005). Godine 1984. objavljena je prva knjiga koja se u potpunosti bavila temom žene i roda u geografiji koju su napisale znanstvenice članice Women and Geography Study Group (Istraživačka grupa „Žene i geografija“) pod nazivom *Geography and Gender* (Geografija i rod). Autorice su među prvima primijenile feminističke ideje i koncepte unutar geografskih istraživanja te su argumentirale važnost roda kao čimbenika u transformaciji prostora i društva (Šakaja, 2015). Zahvaljujući toj knjizi feministička teorija ušla je u svijet geografije te je danas manjkavo proučavati prostor bez prisustva roda kao važnog čimbenika promjena krajolika.

4.1.1. Istraživačka grupa „Žene i geografija“

Godine 1981. Institut britanskih geografa (današnji *Royal Geographical Society* (Kraljevsko geografsko društvo) ili RGS) odobrio je osnivanje grupe za istraživanje čija je svrha i cilj „, poticati proučavanje geografskih implikacija rodne diferencijacije u društvu i geografska istraživanja iz feminističke perspektive te poticati i olakšati razmjenu informacija i ideja u vezi s istraživanjem i proučavanjem tih područja“ (Wyse, 2013, 4). Novo osnovana Women and Geography Study Group (Istraživačka grupa „Žene i geografija“), skraćeno WGSG, bila je otvorena za sve geografe i geografkinje bilo koje specijalizacije. WGSG broji više od 30 godina aktivnosti koje ostvaruje kroz brojna istraživanja, publikacije, konferencije i

sastanke. U samom početku grupa je nastojala uključiti feminističku teoriju u sve geografske discipline. Kako bi feminističku teoriju i feminističku geografiju progurala u akademske krugove, grupa je izdala knjigu *Geography and Gender* (Geografija i rod) 1984. godine, namijenjenu budućnosti geografije, studentima preddiplomskog studija geografije. Jedan od ciljeva grupa jest ukazati na to da je rod svačija „briga“ odnosno da istraživačka grupa (i feministička geografije) nije i ne smije biti jedina koja uključuje koncept roda u svoja istraživanja. Danas neki članovi grupe, kao i RGS traže promjenu imena grupe jer je tijekom razvoja postojala politika uključivanja kroz korištenje naziva „*Women and Geography*“ („Žene i geografija“), a danas se doživljava kao politika isključivanja. To se odražava u vrlo malom broju muškaraca koji pripadaju grupi i odbojnosti pri uključivanju. Samo neke od protuargumenata ovoj promjeni navode Browne, Norcup, Robson i Sharp (2013), za njih ime navodi svrhu grupe danas, ali i u budućnosti. Ističu kako su na vlastitoj koži iskusile seksizam unutar akademskih krugova kao i u svakodnevnom životu. Prema njima ženama je potrebna istraživačka grupa koja ih podržava i vodi protiv patrijarhata, (suptilnog) seksizma te podsjeća znanstvenike da se bave ženskim problemima koliko god kompleksni i raznoliki oni bili.

Feministički geografi od samog su početka naglašavali negativnu stranu dominacije muškaraca u ovoj interdisciplinarnoj znanosti. Tvrdili su kako postoji niz neutemeljenih činjenica, odnosno pretpostavki o ponašanju muškaraca i žena koje su neprihvatljive u istraživanjima te da se disciplina koncentrira isključivo na prostore i krajolik kojim se pretežito koriste muškarci. Monk i Hanson su u svom radu iz 1982. godine pod nazivom *On not Excluding half of the Human in Geography* (O ne izbacivanju polovice populacije iz društvene geografije) u nekoliko primjera navele kako su se geografi onog vremena nosili s ženskom tematikom u istraživanjima, odnosno kako je nisu uopće prihvatili.

4.1.2. O ne izbacivanju polovice populacije iz društvene geografije

Monk i Hanson (1982) primjećuju „... koliko je feministička teorija ostala netaknuta od strane geografije..., postoji nedostatak pozornosti za ženska pitanja..., koji pogađa sve grane društvene geografije“. Ovu činjenicu potkrjepljuju brojim geografskim istraživanjima u kojima se primjećuje seksistička pristranost. Znanstvenici, namjerno ili slučajno, isključuju žene iz svog razmatanja i smatraju ih pasivnim sudionicima društva.

Na pitanje zašto se zanemaruje žene, znanstvenice izdvajaju tri glavna razloga. Za početak, znanje koje je društvena kreacija, vrsta znanja koja proizlazi iz discipline uvelike ovisi o tome

tko izlaže i stvara to znanje, koje se metode koriste za stjecanje tog znanja i u koju svrhu. Udio žena uključenih u stvaranju geografskog znanja bio je tada vrlo je malen u akademskim krugovima. Taj broj dovodi do druge točke, a to je da su gotovo sva poznata geografska znanja pozicionirana sa strane muškarca, koji formiraju istraživačke probleme u skladu sa svojim vrijednostima te tako odražavaju svoje iskustvo, a ne iskustvo žena. Kao posljednju stavku znanstvenice ističu utjecaj strogog logičkog pozitivizma koji, iako više nije imao toliko jaki utjecaj, ipak je utjecao na uključivanje feminističke perspektive u geografsku paradigmu. Logički pozitivizam ima tendenciju očuvanja statusa quo. „Status quo“ označava trenutno i nepromijenjeno stanje, što znači da se logistički pozitivizam ne bavi društvenim promjenama.

Znanstvenice rodnu pristranost vide u samom sadržaju radova, metodi korištenja i svrsi radova. Najviše primjera seksističke tendencije nalazile su sadržaju radova koji neadekvatno specificiraju istraživački problem, izostavljaju rodnu teoriju, populaciju prikazuju kao društvo tradicionalnih rodni uloga, izbjegavaju istraživačke teme koje se bave ženama i njihovim životima te negiraju značenje roda i ženske aktivnosti u društvu. Tako primjerice, primjećuju Monk i Hudson, u knjizi *Man's Role in Changing the Face of the Earth* (Uloga čovjeka u promjeni lica Zemlje) iz 1956. godine, da postoje samo tri istraživanja koja uključuje žene. U jednom istraživanju provedenom 1975. godine znanstvenici Gosal i Krishnan (prema Monk i Hudson, 1984) istaknuli su kako žene čine 2/3 unutarnjih migracija Indije. Međutim oni su migracije smatrali migracijom parova, odnosno braka, pa su muškarce koristili kao istinski indeks u ekonomskoj mobilnosti. Bez obzira što su žene činile 75% migranata smatrali su kako se stvarna slika o migracijama dobiva samo ako se muškarci uzmu kao uzorak istraživanja.

Znanstvenice su primijetile neadekvatno korištenje varijabli u istraživanjima u kojima su žene bile uključene ili su trebale biti uključene. Često su se podaci prikupljenih od muževa koristili za opisivanje žene ili se koristili muškarci kao mjerilo za sve osobe. Da je izbor ispitanika dvojbena prikazuju istraživanja o kućanstvima koja često za predstavnike jednog kućanstva biraju „glavu kućanstva“ odnosno muškarca. Nije ispravno da jedna osoba predstavlja sve članove kućanstva, nadalje takvo istraživanje prikriva važne razlike između spolova te dolazi se do pretpostavke kako žene nikad nemaju glavnu riječ u vođenju kućanstva. Naposljetku znanstvenice daju odgovor na pitanje zašto znanosti koje ne uključuje žene u svoja istraživanja nemaju svjetlu budućnost. Jedna od svrha geografije je utjecati svojim istraživanjima na politiku i odlučivanje. Ukoliko je znanost usmjerena na isključivanje žena i ženskih tema iz svojih okvira neće se provoditi politika poboljšanja njihovih uvjeta. „Je li svrha geografskog istraživanja gomilanje činjenica i znanja kako bi se razumjeli trenutni događaji u kontekstu statusa quo ili je svrha podići znanost iznad trenutnih događanja i razmotriti moguće

oblike i događaje budućnosti? Uklanjanje seksističkih predrasuda stvorilo bi geografiju koja je relevantnija u politici odlučivanja“ (Monk i Hanson. 1984, 19). Seksističkim predispozicijama nema mjesta u geografiji dok god rodne uloge utječu na živote svih nas, žena i muškaraca.

4.2. Razdoblje nakon sredine 1995. godine i razvoj suvremene feminističke geografije

Do 90-ih godina prošlog stoljeća feminističke geografkinje su konstantno preispitivale singularnost znanja. Baveći se analizom ženskih iskustva i objedinjavanja rodnog iskustva pojavljuje se dubok problem nejednakosti u predodžbi o tome što znači biti žena. Pojavljuju se snažni argumenti kako je feminističko razmišljanje usredotočeno na iskustvo žene bijele rase i srednje klase koja živi u zapadnom svijetu pritom umanjujući odnose moći i razlika između žena (Nelson i Seager, 2005).

Do početka 1990-ih godina veza između rase i roda bila je u potpunosti neistražena unutar društvene geografije. Najranije djelo unutar feminističke geografije koje naglašava kako se u ostalim disciplinama istražuje međuzavisnost između rase, klase i roda je *Geography and gender* (Geografija i rod) WGS-a iz 1984. godine. Na tu temu pojavile su se kritike od strane feministkinja drugih rasa i stanovnica Trećeg svijeta koje su epistemološkim raspravama željele promijeniti trenutnu feminističku misao. Kao rezultat filozofskih i političkih rasprava nastaje „subjekt“ istraživanja koji je smješten u različite geografske i povijesne kontekste, smješten izvan horizonta bijele srednje klase zapadnog prostora. Kao što su žene (većinom bjelkinje) 70-ih godina tražile zaslužen mjesto za akademskim stolom, sada žene iz mnoštva rasnih, seksualnih, klasificiranih, transnacionalnih iskustva pružaju feminističkoj geografiji niz novih teorijskih i metodoloških alata u istraživanju (Nelson i Seager, 2005). Feministička geografija zaista teži kolaboraciji i dijeljenju znanja iz svih dijelova svijeta kako bi se među istraživačima, ali i laicima stvorilo međusobno razumijevanje.

Epistemološke kritike početkom i sredinom 90-ih godina ojačale su feminističku geografiju „iznutra“, ali i produbile doprinos feminističke geografije i misli unutar geografije. Nova istraživanja i analize po utjecajem su društvenih promjena i geografske dinamike. Pa tako feminističku geografiju oblikuju globalizacija, neoliberalni diskurs te transnacionalne političke, ekonomske i kulturne veze. „Ti su utjecaji relevantni za niz djela... jer su suvremene globalne ili lokalne veze, procesi i kretanja duboko rodno povezani, bilo u kontekstu rada, tržišta, globalne zdravstvene politike i rizika, transnacionalne politike i društvenih kretanja, antiterorističkih diskursa, neujednačene manifestacije državnog nasilja ili zapanjujućeg rasta

globalne trgovine seksom“ (Nelson i Seager, 2005, 6). S obzirom na raznolikost pitanja, pristupa i metodologije u feminističkoj geografiji ne čudi što su radovi feminističke geografije prisutni u široko definiranoj socijalnoj teoriji. Oblikuju se šire feminističke i socijalno teorijske rasprave o identitetu, transnacionalnosti i globalizaciji.

Feministička geografija je dogurala daleko od vremena kada joj je jedan od ciljeva bio otvoriti disciplinu ženskim geografima i uključiti „ženske“ teme u istraživanje. Danas biti dio feminističke geografije znači više toga. Prvo, istražuju se geografske teme brojnih tradicionalnih (sub)disciplina geografije kroz feminističku leću. Drugo, feministički geografski pristupi uključuju više participativnih i inkluzivnih metoda u istraživanje. Treće, feministička geografija je diverzificirana, ima široku paletu tema kojom se bavi, poput socijalne nepravde, režima moći i utjecaja vladinih i korporativnih entiteta (Mott, 2016). U sljedeća tri odlomka će se kroz koncept prostora, mjesta, roda, tijela i procesa migracija prikazati tematska raznovrsnost feminističke geografije i njezin utjecaj na geografiju.

5. Koncept prostora, mjesta i roda

5.1. Rod

Najvažnija kategorija u feminističkoj geografiji jest rod (Šakaja, 2015.). S razvojem feminizma tijekom 60-ih godina pojavljuje se i (re)definira pojam roda na dva različita načina, ističe McDowell (1999). Prvi način definiranja pojma naglašava kontrast između pojma rod i spol. U ovom slučaju spol označava biološku razliku, a rod socijalnu konstrukciju. Simone de Beauvoir 1972. godine naglašava kako se žene i muškarci ne rađaju nego postaju (prema McDowell, 1999). „Prirodne značajke roda i prirodni procesi spola... pružaju samo sugestivnu i dvosmislenu pozadinu kulturne organizacije roda i seksualnosti. Koji su rod, što su žena i muškarac, kakvi bi odnosi i veze trebali biti između njih – svi ti odgovori ne odražavaju se kroz prirodne datosti već su u velikoj mjeri proizvod društvenih i kulturnih procesa“ (Ortner i Witehead 1981 prema McDowell 1999, 14). U drugom načinu definiranja, koji se kasnije razvija, rod se ne smatra razlučivim od spola. Iz tog slijedi da je rod društvena organizacija spolne razlike. Rod ne odražava prirodne fizičke razlike između žene i muškarca, nego ono je znanje kojim se uspostavlja značenje tjelesnih razlika. Rod je konstruiran na temelju spola kako bi se usporedile društvene nejednakosti. Rod se ne mora nužno poklapati s biološkim značajkama osobe, on može biti osobni doživljaj pojedinca.

Prema Moore (1988 prema McDowell, 1999) rod se proučava kroz dvije perspektive: kao simbolička konstrukcija i kao skup materijalnih društvenih odnosa. Te se dvije perspektive zapravo ne mogu odvojiti jer se socijalne prakse i interakcije odvijaju na različitim mjestima i načini razmišljanja i predstavljanja mjesta ili roda su međusobno povezani i konstituirani (McDowell, 1999). Rod čini skup vrijednosti, kvaliteta, obilježja i ponašanja koji su očekivani i zamišljeni kod muškaraca i žena iako se oni razlikuju prema dobi, klasi, rasi i seksualnosti. Međutim ta se uvjerenja mijenjaju s vremenom i između mjesta.

5.2. Prostor i mjesto

Prostor i mjesto su temeljni geografski koncepti. Mjesto je ograničeni entitet koji sadrži jedinstveni skup karakteristika unutar kojeg ljudi oblikuju identitet kroz zajednička iskustva. Društvena geografije pridonijela je novom shvaćanju mjesta, koji se fokusira na emocionalne reakcije ljudi na određena mjesta. Mjesta su kroz ljudsko iskustvo poprimila određena značenja i simboliku. Prostor ima, u jednu ruku, kontrastno značenje, lišen je subjektivizma, na njega se gleda apstraktno i objektivno. Prostor se definira geometrijskim i lokacijskim svojstvima kao što su udaljenost, širina i dužina.

Prostor i mjesto često predstavljaju veliki izazov za feminističke (i druge) geografe. Definicije tih koncepata su često kritizirane. Prema Bondi i Davison (2005) mjesto, kao područje zajedničkog iskustva, i prostor, kao apstraktna geografija, zanemaruju brojne načine kojom razlike u rodu, rasi, klasi, dobi ili seksualnosti oblikuju život ljudi. Nadalje, navode Bondi i Davison (2005), konceptualizacije prostora i mjesta ne prepoznaju kako društveni odnosi oblikuju geografiju. Massey (1984 prema Bondi i Davison, 2005) smatra kako se jedinstvenost mjesta može shvatiti kao izraz određene mješavine društvenih odnosa, takva interpretacija konceptualizira društvene odnose, mjesta i njihove međusobne veze kao slojeve koji se nalaze jedan na drugome, a zbog sličnosti s izgledom sedimentne sjene, takva se interpretacija naziva geološka metafora (Bondi i Davison, 2005).

Bondi i Davison su u svom radu istaknule dva načina na koji su feminističke geografkinje konceptualizirale rod, prostor i mjesto kao međusobno povezane pojmove, a ne kao fiksne entitete. U prvom načinu koriste se materijalističke analize geografije roda, klase, rase i drugih društvenih diferencijacija, što znači da se posebna pažnja posvetila materijalnim uvjetima života. Razrađuje se kako rod, prostor i mjesto isprepleću na način da stvaraju i reflektiraju nejednakost. Prvi način povezanosti ukazuje na vitalnu važnost roda kao ključne dimenzije u produkciji, reprodukciji i transformaciji prostora i mjesta. Isto tako, ovaj pristup

razvija razumijevanje dinamične i međusobne konstitucije prostornog i društvenog. Znanstvenice se nadaju da će se putem ovog materijalističkog pristupa prostoru, mjestu i rodu stvoriti međusobno razumijevanje te da će se stvoriti znanje na temelju informacija o tome kako uvjeti života oblikuju lokalne prilike i odnose. Drugi pristup uključuje primjenu teorije subjektivnosti, fenomenološke i psihoanalitičke teorije koje na različite načine analiziraju značajke svakodnevnog života. Ovaj pristup prostoru, mjestu i rodu obogatio je geografsku disciplinu otvaranjem i proširivanjem geografskih analiza ljudske subjektivnosti. Ova dva načina kojim je feministička geografija konceptualizirala prostor, mjesto i rod prikazuje kako je obogatila i potaknula novu ideju i razmišljanje o svijetu u kojem živimo (Bondi i Davison, 2005).

6. Tijelo

Kao što McDowell (1999) piše, geografi o tijelu ne razmišljaju kao o mjestu, ali ono jest upravo to. Tijela su nedvojbeno materijalna, ističe autorica, ona imaju određene karakteristike, oblike i veličine te zauzimaju prostor. Isto tako, tijela su smještena na određenim lokacijama i imaju nepropusne „granice“ pomoću kojih ih izdvajamo, odnosno tijela, kao i mjesta, imaju granicu između sebe i drugoga u društvenom, ali i fizičkom kontekstu. Osim svojih vanjskih fizičkih karakteristika koje čine tijela poput kože, kosti, organa, tijela su u geografiji i socijalni, kulturološki i diskurzivni konstrukt koja dolaze u društveno postojanje kroz društvene odnose poput moći i komunikacije. Tijela su fleksibilnija od onog što se čini, ona mijenjaju svoj položaj i značenje u prostoru.

Kao što je napomenuto, geografi tijelo često ne vide kao predmet istraživanja. Razlog tomu je tradicionalno bavljenje temama koje se dotiču javnog prostora, a isključuje se privatna sfera kojoj tijelo, kao izričito seksualni i intimni performans, pripada. Feminističke geografkinje su preispitale tu tezu i u svojim istraživanjima dokazale kako se tijela izgrađuju kroz javni diskurs i praksu na svima razinama prostora (McDowell, 1999). Stoga ne postoji razlog zašto geografija ne bi tijelo uvela u praksu istraživanja.

Jedan od razloga zapostavljanja tijela, sa svim svojim fizičkim atributima i emocionalnim razinama, jest „strah“ od otvaranja neugodnih pitanja o (prvenstveno) fizičkim razlikama između muškaraca i žena (McDowell, 1999). Međutim krećući se stopama 21. stoljeća tijelo postaje glavna teorijska preokupacija brojnih društvenih znanosti kao objekt za nadzor društva u cjelini (McDowell, 1999). Pitanja o tijelu, njegovom obliku, stanju i značenju

povezani su sa složenim pitanjima o subjektivnosti i identitetu te s društvenim praksama koje su često subjekt javne rasprave i komentiranja.

Tijekom povijesti odnos između tijela, spola, seksualnosti, imovine i vlasništva bili su povezani na određeni način. McDowell (1999) za primjer daje važnosti seksualnih običaja u kojem je čistoća i vjernost žene bila od iznimne važnosti u nasljeđivanju bogatstva i vlasništva. Ekonomske i socijalne promjene učine su svoje, predstavljeni su pouzdani načini kontrole i prekida trudnoće, izmijenjeni zakoni o razvodu i vlasništvu, ženama je napokon omogućena ekonomska neovisnost koja je trajno promijenila odnos između muškaraca i žena. Nažalost, ove promjene nisu djelovale pozitivno kod svakog. Javljaju se brojni muškarci koji se smatraju ugroženima i u strahu su od ženske ekonomske i emotivne neovisnosti. Stoga postoje bojni slučajevi obiteljskog nasilja u kojem muškarci „vraćaju“ svoju dominantnost. Isto tako brojne žene su suočene sa siromaštvom nakon što odluče napustiti svog (bračnog) partnera.

Postoji razlog zašto muška kultura identificira žene više sa sferom tijela, a muškarce prezentira kroz ne-tjelesni identitet. Longhurst (1995) vrlo sažeto i jasno objašnjava dualizam uma i tijela. Odvajanje uma od tijela dio je muške (bije) zapadnjačke kulture, a podjela je od samog početka seksistička. Um se povezuje s pozitivnim značajkama poput razumijevanja, aktivnosti, svijesti, racionalnosti, sve te značajke povezane su s muškarcima, odnosno „muškosti“. S druge strane, strast, objektivizam, nesvjesnost, eksterijer, pasivnost su značajke tijela i, naravno, žena odnosno „ženstvenosti“. Također, nerijetko se čuju izrazi poput „majka priroda“ „,djevičanska/netaknuta priroda“ ili „majka zemlja“, to su metafore za prirodu koje svoj izvor nalaze u interpretaciji žene, odnosno poistovjećuju ženu s prirodom (Monk 1992). Takva usporedba se najčešće koristi zbog sposobnosti žene da rađaju i odgajaju djecu dok se muškarce poistovjećuje s kulturnom i tehnologijom.

Dualizam uma i tijela nije doveo do prevladavanja uma u geografskom diskursu, tijelo je zbog toga bilo zanemareno ili poželjno, ovisno o kojoj geografskoj akademskoj zajednici govorimo (Longhurst, 1995). Kulturni zaokret početkom 1990-ih potaknuo je feminističke geografkinje da otvore disciplinu i uvedu tijelo kao novi objekt istraživanja. Geografija donosi jedinstveni prostorni doprinos tijelima, tvrdeći da su to mjesta na kojima se diskurs i odnosi moći mapiraju, utjelovljuju, pružaju otpor. To su mjesta na kojima se izvode i konstruiraju identiteti. Kroz vrijeme proširila se geografska konceptualizacija tijela, danas uključuje sjecište identiteta roda, seksualnosti, rase, etničke pripadnosti, veličine, oblika, religije, dobi, klase, zdravlja itd. Također, uključuje tijela u njihovim svakodnevnim aktivnostima, od ulice i radnih mjesta do prostora vlastitog doma.

7. Migracije i transnacionalizam

Goleme migracije ljudi i kapitala posljedica su globalne povezanosti i odnosa između različitih mjesta i ljudi ili jednostavno rečeno posljedica su globalizacije. Prostorno kretanje stanovništva utjecalo je na milijune ljudi koji primarno nisu sudionici migracija globalnih razmjera. Brojne znanosti proučavaju i pišu o putovanjima, granicama, državama i mjestima. Pod utjecajem postmoderne ere migracija postaje ključni objekt brojnih istraživanja (McDowell, 1999). U geografiji pitanje migracija dio je discipline od njezinih početaka. Geografi su uzroke prostornog kretanja razjasnili kroz „push“ i „pull“ faktore te su sustavno dokumentirali posljedice migracija. S jedne strane, potpuno je jasno da nove konceptualne karte moraju prikazivati današnje migracije. Problem se javlja u prikazu migracija, jer one više nisu stalne, nema „ukorjenjivanja u neko područje“ i nema stvaranja naselja, već danas su migracije sezonske te osobe posjećuje više destinacija.

Primijećeno je da se prekogranična mobilnost ne samo pojačala, već je došlo do feminizacije mnogih smjerova i tokova migracija. To je direktni rezultat promjene procesa proizvodnje i reprodukcije širom Svijeta. Globalizacijski procesi, u kojima se proizvodne aktivnosti premještaju iz starih ekonomskih područja (jezgara) u nova ekonomska područja (periferija) kako bi iskoristili jeftinije troškove (pretežito radne snage). Također, iskoristili su već postojeće rodne odnose i usmjerili jeftine i fleksibilne radnice, mnoge iz zemalja s lošim mogućnostima zaposlenja, da započnu rad u tvornicama i industrijskim parkovima u zemljama koje se brzo industrijaliziraju (Yeoh, 2005).

Drugi, brojčano važniji oblik ženske radne migracije povezan je s reproduktivnim aktivnostima, kao što su kućanske usluge i seksualna industrija. Povećana potražnja za plaćenim kućanskim poslovima žena u međunarodnim razmjerima posljedica je: pada državne potpore za brigu o djeci i njegu starijih i nemoćnih osoba, povećanje sudjelovanja ženske radne snage na tržištu u industrijaliziranim zemljama, što rezultira krizom na domaćem tržištu te širenje ugostiteljskih i seksualnih usluga. Sve razgranatija mreža transnacionalnih tokova gdje su žene ključni sudionici u širokom spektru zahtijeva pažnju feminističkih znanstvenika (Yeoh, 2005).

Hipermobilnost i relativno olakšan prelazak nacionalnih granica u današnjem globalizirajućem svijetu mogu biti oslobađajuće za uključene pojedince, ali također mogu ojačati postojeće društvene ideologije, uključujući one nacionalne države. Isto tako važno je postaviti pitanje tko od takve mobilnosti profitira, a tko gubi. Pošto pojam „transnacionalizam“ nije toliko uobičajen smatram da ga je potrebno obrazložiti. Transnacionalizam označava kretanje i ekspanziju izvan granica države (Merriam-Webster, 2020).

7.1. Transnacionalizam i obitelj

Znanstvenici su pokazali da su odnosi između transnacionalne migracije i obitelji međusobno konstitutivni, argumentirajući s jedne strane da je migracija kao odluka i proces koji mijenjaju život duboko usađena i mora se razumjeti. U kontekstu obiteljskih normi, odnosa i politike, s druge strane da migracije često rekonstituiraju obitelj na načine koji ponekad destabiliziraju, a ponekad očvršćuju (Yeoh, 2005).

Sve češće se pojavljuje pojam: transnacionalna obitelj. Nju se općenito smatra obitelji u kojoj su jedan ili više temeljnih članovi nalaze u dvije ili više država, ali koje i dalje dijele jake veze kolektivne dobrobiti i jedinstva. Kako kaže Chan (1997 prema Yeoh 2005, 197) „rasipanje je često racionalna obiteljska odluka da se obitelj očuva te je ujedno i snalažljiv način njenog jačanja: obitelji se razdvajaju kako bi bile snažnije“.

S jedne strane, izjave poput "za obitelj" ili "sve u obitelji", izjave su koje mobiliziraju članove obitelji na zajedničke interese. Tako nešto je očito dio diskursa da mnoge buduće radne migrantice neće izdržati u dužem traženju posla u inozemstvu. Pojam migranta kao "majke mučenice", "poslušne kćeri" ili "požrtvovne sestre" ima znatnu vrijednost ističući želju da se pomogne obitelji, bez obzira radi li se o materijalnoj dobrobiti obitelji, potpori starijim roditeljima ili unapređenja obrazovanja njihove djece ili braće i sestara. Hugo (2002 prema Yeoh, 2005) primjećuje da u slučaju indonezijske migracije u susjedne zemlje odlazak ženskih članova obitelji na prekomorska tržišta rada može biti dio strategije za održavanje patrijahalnog statusa obitelji u Indoneziji.

Ekonomski, socijalni i emocionalni troškovi transnacionalizacije obitelji neravnomjerno padaju na pojedine članove obitelji. Dugotrajno bi udaljavanje preko državnih granica moglo zahtijevati učvršćivanje dogovora oko podjele rada dodijeljene svakom članu kako bi se održala fleksibilnost obitelji u cijelosti (kako bi bilo kao i prije). To je, na primjer, naznačeno u "obitelji astronauta", određenom obliku transnacionalne obitelji koji je izvorno nastao kao rezultat sve veće migracije iz Hong Konga uoči povratka britanske kolonije u sastav Kine 1997. Strahujući od financijske i socijalne nestabilnosti koja bi se mogla dogoditi s dolaskom kineske vlade, hongkonški gospodarstvenici i obrtnici pokušali su preseliti svoje obitelji u zemlje poput Australije, Novog Zelanda, Kanade i Sjedinjenih Država, dok su se oni vraćali raditi ili upravljati svojim poslom u Hong Kongu (Yeoh, 2005).

7.2. Transnacionalizam i nacionalna država

Ironično je kako transnacionalizam skreće pažnju na ono što negira, tj. prebacuje značaj na „nacionalno“ u definiranju teritorijalno utemeljenih režima moći i znanja. Suočeni s progresivnom činjenicom sve veće transnacionalne migracije, nacionalizmi država „pošiljateljica“ i „primateljica“ zapravo su ponovno uspostavljeni kako bi ojačali državu. Često se suočavajući s odnosom između transnacionalnih zajednica kao što su etničke manjine i povremeni i sezonski radnici te ih se smatra nasljednicima domaćeg društva.

Istražujući odnos između transnacionalnih tokova migracija i projekata izgradnje nacije, feminističke su znanstvenice pokrenule ključna pitanja nacije, države i državljanstva, tvrdeći da su rodno i rasno takvi migrantski tokovi dodatno složeniji prilikom definicije građanstva i ustava civilnog društva.

Feministički znanstvenici tvrde da bi državljanstvo trebalo smatrati "pregovaračkim odnosom" između određene države i pojedinca. Koristeći studiju slučaja filipinskih i karijskih radnika u Torontu. Oni tvrde da se strani radnici izrabljuju, jer imaju malo zaštite od kanadske vlade, a njihove nacionalne vlade nisu u mogućnosti intervenirati u poslove druge države. Žene emigrantice tijekom svog boravka kao radne migrantice često imaju malo ljudskih i građanskih prava u takvim zemljama i bivaju zarobljene unutar patrijarhalnih pojmova "ženski rad" i "žensko mjesto".

Žene uz male šanse za stalno, stabilno i osigurano zapošljavanje u svojoj zemlji u koje su državljanke, imaju još manje šanse da kao migrantkinje koje su zaposlene u drugoj državi dobije državljanstvo te države. Stoga, radnik migrant zatvoren je u neprekidne krugove transnacionalne skrbi, novca i materijalnih dobara kako bi održao obitelj u njenom transnacionalnom obliku. U Aziji, gdje je pojam pretvaranja imigranata (osim visoko kvalificiranih) u građane nezamisliv, brak s državljaninom zemlje domaćina predstavlja nekvalificiranom ugovornom radniku jedinu priliku (barem u nekim zemljama) da postigne sigurno stambeno zbrinjavanje prije nego što se osoba prijavi za stjecanje potpunih prava na državljanstvo (Yeoh, 2005).

7.3. Transnacionalizam i društvo

Treba imati na umu da žene kao emigrantice mogu sebi graditi nove uloge u društvu i nove političke prostore. Također žene emigrantice često i dalje održavaju veze s domovinama, rodbinskim mrežama i vjerskim i kulturnim tradicijama, što utječe na patrijarhalnu strukturu koju ponekad osnažuju, a ponekad ograničavaju.

Kako bi pojasnio problem ženskog položaja u društvima novih država, Kibria (1990 prema Yeoh, 2005) koristi slučaj vijetnamskih migranata u Philadelphiji kako bi pokazao da se o patrijarhalnoj pogodbi može pregovarati po dolasku u Sjedinjene Američke Države (što bi značilo smanjenje utjecaja muškarca), ali mnogi elementi rodni odnosa ostaju isti. Čini se da su žene emigrantice spremne podržati patrijarhalni sustav u vijetnamskoj zajednici u Philadelphiji, zauzvrat za ekonomsku i socijalnu zaštitu muškaraca u nepoznatom okruženju.

Problem imigracije za žene možemo vidjeti i na primjeru visokorazvijene države (ali i društva) poput Japana. Žene imigrantkinje mogu živjeti u Japanu ukoliko imaju bračnu ili radnu vizu. Radne vize se ne izdaju radnicama za rad u „domaćinstvu“. Rad u kategoriji „domaćinstva“ obuhvaća zanimanja poput čistačice, konobarice, služavke i sl. Kategorija „domaćinstvo“ obuhvaća skupinu manje plaćenih poslova koji ne zahtijevaju završenu visoku razinu obrazovanja. Žene iz siromašnih krajeva Azije, koje traže bolju budućnost u Japanu, prijavljuju se za radnu vizu u kategoriji „zabavljač“ koja obuhvaća poslove u umjetnosti, poput slikanja, plesa, glazbe gimnastike i sl. Žene koje s takvom radnom vizom ulaze u Japan nerijetko se bave striptizom i prostitucijom. Japanska imigracijska politika ima, namjerno ili ne, propust u sustavu izdavanja viza zbog čega žene Trećeg svijeta u Japan ulaze obilježene seksualnim etiketama.

Feministički geografi potencijalno su u dobrom položaju da se uhvate u koštac s politikom prostora, nadilazeći Hallovo stajalište (Nagar 2002 prema Yeoh, 2005) da je cilj istraživanja i svrha teorije "razumjeti situaciju iz koje ste započeli bolje nego prije".

8. Zaključak

Feministička geografija bavi se relevantnim istraživanjima. Njezina istraživanja imaju vrlo važnu zadaću, a to je da otkriju razlike između rodova, načine na koji se oni odražavaju u prostoru i vremenu te naposljetku utjecati na političke odluke s ciljem smanjenja tih razlika. Bitno je imati na umu da bavljenje ženskim iskustvima i pitanjima nikako ne umanjuje ili odvlači pažnju od muških problema i pitanja, kao što se često misli da „feminizam“ ili „feministički“ znači. Nepobitno je da je opresija žena tijekom povijesti bila (i još je!) prisutna u mnogim sferama života. Stoga, bio je potreban (politički) pokret koji će progurati žene i njihove probleme na vidjelo. I dalje postoje obrazovne katedre u svijetu koje ne posvećuju dovoljnu pažnju ženama i ne smatraju ih relevantnim za istraživanja, tu nam je feministička teorija više nego potrebna. Biti feminist ne znači mrziti muškarce kao što biti feministički geograf ne znači baviti se samo i isključivo ženama. Kategorija roda obuhvaća žene jednako kao i muškarce. Budućnost feminističke geografije (kao i drugih disciplina) je biti u toku s modernim, danas globalnim procesima koji utječu na život ljudi. Feministička geografija se mora mijenjati, otvarati svoje granice i ponovno preispitivati sebe i geografiju kao što je to činila kroz povijest. Treba nastaviti preispitivati i isticati zašto su dom, emocije, tijelo, svakodnevni život te iskustvo bitni u proučavanju i razumijevanju geografije. Kao što je Pollock (1996) korištenjem pojma „feminizmi“ htjela naglasiti pluralnost pokreta, smatram da se isto može primijeniti na feminističku geografiju, odnosno feminističke geografije kako bi se istaknulo njeno zanimanje za mnoge različite teme.

9. Literatura

- Bondi, L., Davison, J., 2005: Situating Gender, u: *A companion to Feminist Geography* (Nelson, L., Seager, J., 2005), Blackwell, Malden, SAD, 15-31
- Browne, K., Norcup, J., Robson, E., Sharp, J., 2013: What's in a Name? Removing Women from the Women and Geography Study Group, *Area*, 45 (1), 7-8
- Evans, E., 2015: What Makes a (Third) Wave? How and why the third-wave narrative works for contemporary feminists, *International Journal of Politics*, 18 (3), 409-428
- Kowalska, D, 2018: *The Fourth Wave of American Feminism: Ideas, Activism, Social Media*, University of Warsaw, Varšava
- Longhurst, R., 1995: The Body and Geography, *Gender Place and Culture A Journal of Feminist Geography*, 2 (1), 97-105
- McDowell, L., 1999: *Gender, Identity and Place*, Blackwell Publisher Ltd, Minneapolis
- McDowell, L., Sharp, J. P., 1999: *A Feminist Glossary of Human Geography*, Routledge, New York
- Merriam-Webster, 2020: Transnational, <https://www.merriamwebster.com/dictionary/transnational>
- Monk, J. J., Hanson, S., 1982: On Not Excluding Half the Human in Human Geography, *Professional Geographer*, 34 (1), 11-23
- Monk, J., 1992: Gender in the landscape: expressions of power and meaning, u: *Inventing places: studies in cultural geography* (Kay, A., Gale, F., 1992), Wiley, New York, 123-138
- Moss, P., Al-Hindi, K. F., 2008: *Feminisms in Geography Rethinking Space, Place and Knowledges*, Rowman & Littlefield Publishers INC, Maryland, 1-33
- Mott, C., 2016: *Feminist Geography (annotated bibliography)*, University of Louisville
- Nelson, L., Seager, J., 2005: *A Companion to Feminist Geography*, Blackwell, Malden, SAD
- Robertson, J., 2019: *Feminism Through the Ages: Making Waves*, Trinity Western University, Langley, Landgley
- Šakaja, L., 2015: *Uvod u kulturnu geografiju*, Leykam international, Zagreb
- Women and Geography Study Group, 1984: *Geography and gender*, Hutchinson & Co. Ltd, Melbourne
- Wyse, S., 2013: The founding of the Women and Geography Study Group, *Area*, 45 (1), 4-6
- Yeoh, B. S. A., 2005: Transnational Mobilities and Challenges, u: *A companion to Feminist Geography* (Nelson, L., Seager, J., 2005), Blackwell, Malden, SAD, 60 - 73